

Συλλογή της Νομολογίας

Υποθέσεις T-56/09 και T-73/09

Saint-Gobain Glass France SA κ.λπ.
κατά
Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Ευρωπαϊκή αγορά υαλοπινάκων αυτοκινήτων — Απόφαση διαπιστώνουσα παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ — Συμφωνίες καταμερισμού των αγορών και ανταλλαγή εμπορικώς ευαίσθητων πληροφοριών — Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 — Ένσταση ελλείψεως νομιμότητας — Πρόστιμα — Αναδρομική εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών για τον υπολογισμό του ποσού των προστίμων του 2006 — Αξία των πωλήσεων — Υποτροπή — Ποσό προσαυξήσεως — Καταλογισμός της παραβατικής συμπεριφοράς — Ανώτατο όριο του προστίμου — Ενοποιημένος κύκλος εργασιών του ομίλου»

Περίληψη — Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου (δεύτερο τμήμα) της 27ης Μαρτίου 2014

1. Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Αρχές — Θεμελιώδη δικαιώματα — Τήρηση διασφαλιζόμενη από τον δικαστή της Ένωσης — Δικαίωμα παντός προσώπου σε δίκαιη δίκη — Καθιέρωση από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών — Καθιέρωση από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Διοικητική και ένδικη διαδικασία στον τομέα του ανταγωνισμού — Δυνατότητα εφαρμογής — Περιεχόμενο

(Άρθρα 81 ΕΚ, 82 ΕΚ και 230 ΕΚ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 47, εδ. 2· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 5)

2. Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Αρχές — Δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας — Καθιέρωση από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων που εκδίδει η Επιτροπή στον τομέα του ανταγωνισμού — Έλεγχος νομιμότητας πλήρους δικαιοδοσίας, που εκτείνεται τόσο στα νομικά όσο και στα πραγματικά ζητήματα — Παραβίαση — Δεν υφίσταται (Άρθρα 81 ΕΚ, 82 ΕΚ και 230 ΕΚ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 47, εδ. 2· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 31)
3. Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Αρχές — Θεμελιώδη δικαιώματα — Τεκμήριο αθωότητας — Διαδικασία στον τομέα του ανταγωνισμού — Δυνατότητα εφαρμογής — Περιεχόμενο — Εκτέλεση μη οριστικών κυρώσεων — Επιτρέπεται

(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ· άρθρο 6 § 2 ΣΕΕ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 48 § 1· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 2· κανονισμός 773/2004 της Επιτροπής)

4. Ανταγωνισμός — Διοικητική διαδικασία — Ανακοίνωση αιτιάσεων — Αναγκαίο περιεχόμενο — Σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας — Αναφορά των κριτηρίων υπολογισμού του επιβληθησομένου προστίμου — Πρόωρη αναφορά — Δεν υφίσταται υποχρέωση αναφοράς ενδεχόμενης αλλαγής πολιτικής σχετικά με το επίπεδο του ύψους των προστίμων

(Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 27)

5. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Απόφαση περί επιβολής προστίμου — Υποχρέωση αιτιολογήσεως — Περιεχόμενο — Μνεία των στοιχείων εκτιμήσεως τα οποία χρησιμοποίησε η Επιτροπή για να μετρήσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως — Επαρκής ένδειξη — Υποχρέωση της Επιτροπής να παραθέσει τα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τον υπολογισμό των προστίμων — Δεν υφίσταται

(Άρθρα 81 ΕΚ, 82 ΕΚ και 253 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2)

6. Ανταγωνισμός — Κανόνες της Ένωσης — Παραβάσεις — Καταλογοισμός — Μητρική εταιρία και θυγατρικές — Οικονομική ενότητα — Κριτήρια εκτιμήσεως — Τεκμήριο ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής από τη μητρική εταιρία επί των θυγατρικών που της ανήκουν εξ ολοκλήρου — Μαχητός χαρακτήρας — Στοιχεία ικανά να ανατρέψουν το τεκμήριο αυτό — Θυγατρική ανήκουσα σε εταιρία συμμετοχών — Περίσταση που δεν επαρκεί για την ανατροπή του εν λόγω τεκμηρίου

(Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2)

7. Ανταγωνισμός — Κανόνες της Ένωσης — Παραβάσεις — Καταλογοισμός — Μητρική εταιρία και θυγατρικές — Οικονομική ενότητα — Κριτήρια εκτιμήσεως — Τεκμήριο ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής από τη μητρική εταιρία επί των θυγατρικών που της ανήκουν εξ ολοκλήρου — Μαχητός χαρακτήρας — Συνυπολογισμός, τηρουμένων των αρχών του τεκμηρίου αθωότητας, του προσωποπαγούς χαρακτήρα των ποινών, της ασφάλειας δικαίου, καθώς και της ισότητας των όπλων

(Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2)

8. Ανταγωνισμός — Κανόνες της Ένωσης — Παραβάσεις — Καταλογοισμός — Μητρική εταιρία και θυγατρικές — Οικονομική ενότητα — Κριτήρια εκτιμήσεως — Τεκμήριο ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής από τη μητρική εταιρία επί των θυγατρικών που της ανήκουν εξ ολοκλήρου — Υποχρεώσεις, ως προς την απόδειξη, της επιχειρήσεως που επιδιώκει να ανατρέψει το τεκμήριο αυτό — Μαχητός χαρακτήρας

(Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2)

9. Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Αρχές — Μη αναδρομικότητα των ποινικών διατάξεων — Πεδίο εφαρμογής — Πρόστιμα επιβληθέντα λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού — Εμπίπτουν — Παράβαση λόγω της εφαρμογής των κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων σε παράβαση προγενέστερη της θεσπίσεώς τους — Δεν συντρέχει

(Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 49· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 §§ 2 και 3· ανακοινώσεις της Επιτροπής 98/C 9/03 και 2006/C 210/02)

10. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Εφαρμογή των κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων — Παραβίαση της αρχής της μη αναδρομικότητας — Δεν συντρέχει — Παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης — Δεν συντρέχει

(Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 49· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 §§ 2 και 3· ανακοινώσεις της Επιτροπής 98/C 9/03 και 2006/C 210/02)

11. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως — Επιβαρυντικές περιστάσεις — Υποτροπή — Παρόμοιες παραβάσεις που διαπράχθηκαν διαδοχικά από επιχειρήσεις ανήκουσες στην ίδια οικονομική ενότητα — Περιλαμβάνονται — Προϋποθέσεις — Η Επιτροπή φέρει το βάρος της αποδείξεως

(Άρθρα 81 § 1 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2· ανακοίνωση 2006/C 210/02 της Επιτροπής, σημείο 28, 1η περίπτωση)

12. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως — Επιβαρυντικές περιστάσεις — Υποτροπή — Έννοια — Επιχείρηση στην οποία δεν επιβλήθηκε κύρωση με προηγούμενη απόφαση της Επιτροπής ούτε απεστάλη ανακοίνωση αιτιάσεων — Δεν περιλαμβάνεται

(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2· ανακοίνωση 2006/C 210/02 της Επιτροπής, σημείο 28, 1η περίπτωση)

13. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως — Επιβαρυντικές περιστάσεις — Υποτροπή — Έννοια — Δεν υφίσταται προθεσμία παραγραφής — Εξουσία εκτιμήσεως της Επιτροπής — Αρχή της αναλογικότητας — Συνυπολογισμός του χρόνου που παρήλθε από την προηγούμενη παράβαση

(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2· ανακοίνωση 2006/C 210/02 της Επιτροπής, σημείο 28, 1η περίπτωση)

14. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως — Καθορισμός του προστίμου κατ' αναλογία προς τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη για να εκτιμηθεί η σοβαρότητα της παραβάσεως — Πρόστιμο που υπερβαίνει το όφελος που αντλήθηκε από τη σύμπραξη — Δεν ασκεί επιρροή

(Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2· ανακοίνωση 2006/C 210/02 της Επιτροπής)

15. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως — Εξουσία εκτιμήσεως της Επιτροπής — Εκτίμηση βάσει της φύσεως της παραβάσεως — Πολύ σοβαρές παραβάσεις — Υποχρέωση προσδιορισμού των επιπτώσεών τους και της γεωγραφικής εκτάσεώς τους — Δεν υφίσταται

(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2· ανακοίνωση 2006/C 210/02 της Επιτροπής, σημεία 21 και 23)

16. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Αποτρεπτικός χαρακτήρας — Γενική επιταγή που πρέπει να καθοδηγεί την Επιτροπή καθ' όλη τη διαδικασία υπολογισμού των προστίμων — Δεν επιβάλλεται ειδικό στάδιο συνολικής εκτιμής όλων των κρίσιμων περιστάσεων
- (Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 §§ 2 και 3· ανακοίνωση 2006/C 210/02 της Επιτροπής, σημεία 19 έως 26)
17. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Υποχρέωση συνεκτιμής της οικονομικής κατάστασης της οικείας επιχειρήσεως — Δεν υφίσταται — Υποχρέωση συνεκτιμής μιας εξαιρετικά σοβαρής οικονομικής κρίσεως — Δεν υφίσταται
- (Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 §§ 2 και 3· ανακοίνωση 2006/C 210/02 της Επιτροπής, σημείο 35)
18. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Μείωση του προστίμου έναντι της συνεργασίας που παρέσχε η επιχείρηση κατά της οποίας κινήθηκε η διαδικασία — Προϋποθέσεις — Υποβολή αιτήσεως επιείκειας — Εξουσία εκτιμής της Επιτροπής — Συνεκτίμηση της μη αμφισβήτησεως των πραγματικών περιστατικών από την οικεία επιχείρηση — Όρια
- (Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23· ανακοίνωση 2002/C 45/03 της Επιτροπής, σημεία 20 έως 25)
19. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως — Ελαφρυντικές περιστάσεις — Συνεργασία της κατηγορουμένης επιχειρήσεως πέραν του πεδίου εφαρμογής της ανακοινώσεως περί επιείκειας — Κριτήρια εκτιμής — Συνεκτίμηση της μη αμφισβήτησεως των πραγματικών περιστατικών από την οικεία επιχείρηση — Όρια
- (Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 §§ 2 και 3· ανακοίνωση 2006/C 210/02 της Επιτροπής, σημείο 29)
20. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Μέγιστο ύψος — Υπολογισμός — Κύκλος εργασιών που λαμβάνεται υπόψη — Σωρευτικός κύκλος εργασιών τον οποίο πραγματοποιεί το σύνολο των εταιριών που απαρτίζουν την οικονομική οντότητα η οποία ενεργεί ως επιχείρηση — Όμιλος επιχειρήσεων δραστηριοποιούμενος σε πολλούς βιομηχανικούς κλάδους — Απόφαση της Επιτροπής που αφορά έναν μόνον από αυτούς τους κλάδους — Δεν ασκεί επιρροή
- (Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρο 23 § 2)
21. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Άσκηση εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου της πλήρους δικαιοδοσίας του — Προσαύξηση προστίμου εξαιτίας υποτροπής — Πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά τους αυτουργούς της υποτροπής — Μείωση της προσαυξήσεως
- (Άρθρο 81 § 1 ΕΚ· κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου, άρθρα 23 § 2 και 31)
22. Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Αρχές — Θεμελιώδη δικαιώματα — Δικαίωμα για δίκαιη δίκη — Τήρηση ευλόγου προθεσμίας — Διοικητική και ένδικη διαδικασία στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού — Δυνατότητα εφαρμογής
- (Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 41 § 1 και 47, εδ. 2)

23. Ένδικη διαδικασία — Διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου — Εύλογη διάρκεια — Διαφορά αφορώσα την ύπαρξη παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού — Μη τήρηση του εύλογου χρόνου — Συνέπειες — Αγωγή αποζημιώσεως — Αυτοτέλεια σε σχέση με την προσφυγή ακυρώσεως

(Άρθρα 81 ΕΚ και 82 ΕΚ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 47, εδ. 2)

24. Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Αρχές — Θεμελιώδη δικαιώματα — Τήρηση διασφαλιζόμενη από τον δικαστή της Ένωσης — Συνεκτίμηση της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών — Δικαίωμα παντός προσώπου σε δίκαιη δίκη — Σχηματισμός του Γενικού Δικαστηρίου ο οποίος καλείται να αποφανθεί επί αδικαιολόγητης καθυστέρησης εκ μέρους αυτού του ίδιου — Έλλειψη αμεροληψίας — Απαράδεκτος λόγος

(Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 47, εδ. 2)

1. Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το οποίο διασφαλίζεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τη Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, κατοχυρωμένη πλέον στο άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Περαιτέρω, όσον αφορά το δικαίο ανταγωνισμού της Ένωσης, η Επιτροπή δεν είναι «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ ούτε κατά την έννοια του άρθρου 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Επιπλέον, το άρθρο 23, παράγραφος 5, του κανονισμού 1/2003 ορίζει ρητώς ότι οι εξουσίες της Επιτροπής με τις οποίες επιβάλλονται πρόστιμα για παραβίαση του δικαίου του ανταγωνισμού δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα.

Εντούτοις, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των επιδίκων παραβάσεων καθώς και της φύσεως και του βαθμού αυστηρότητας των κυρώσεων τις οποίες επισύρουν, η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας εφαρμόζεται και επί των διαδικασιών των σχετικών με παραβάσεις των ισχυόντων για τις επιχειρήσεις κανόνων ανταγωνισμού που μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών.

Συναφώς, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είχε την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι ο σεβασμός του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ δεν απέκλειε τη δυνατότητα επιβολής «ποινής» από διοικητική αρχή περιβεβλημένη με εξουσία επιβολής κυρώσεων στο δικαίο του ανταγωνισμού, εφόσον η εκδιδόμενη από αυτήν απόφαση υπόκειται σε μεταγενέστερο έλεγχο από δικαστικό όργανο πλήρους δικαιοδοσίας. Μεταξύ των χαρακτηριστικών ενός τέτοιου οργάνου καταλέγεται η εξουσία μεταρρυθμίσεως κάθε σημείου της αποφάσεως του ιεραρχικώς κατώτερου οργάνου, είτε το σημείο αυτό αφορά πραγματικά περιστατικά είτε αφορά νομικά ζητήματα. Κατά συνέπεια, ο ασκούμενος από τον δικαστή έλεγχος σε τέτοιες περιπτώσεις δεν μπορεί να περιοριστεί σε επαλήθευση της εξωτερικής νομιμότητας της αποφάσεως που υπόκειται στον έλεγχό του, καθώς ο δικαστής πρέπει να έχει τη δυνατότητα να εκτιμά την αναλογικότητα των επιλογών της αρχής του ανταγωνισμού και να επαληθεύει τις τεχνικού χαρακτήρα αξιολογήσεις του.

Ο ασκούμενος από το Γενικό Δικαστήριο δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων με τις οποίες η Επιτροπή επιβάλλει κυρώσεις σε περίπτωση παραβιάσεως του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης πληροί τις απαιτήσεις αυτές.

(βλ. σκέψεις 76-80)

2. Ο ασκούμενος από το Γενικό Δικαστήριο δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων με τις οποίες η Επιτροπή επιβάλλει κυρώσεις σε περιπτώσεις παραβιάσεως του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης πληροί τις απαιτήσεις της αρχής του αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου κατά την έννοια του

άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τη Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) και του άρθρου 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κατ' αρχάς, το δίκαιο της Ένωσης αναθέτει στην Επιτροπή αποστολή εποπτείας που περιλαμβάνει το καθήκον διώξεως των παραβάσεων του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ και του άρθρου 82 ΕΚ, η δε Επιτροπή είναι υποχρεωμένη, στο πλαίσιο αυτής της διοικητικής διαδικασίας, να σέβεται τις διαδικαστικές εγγυήσεις που προβλέπονται από το δίκαιο της Ένωσης. Περαιτέρω, ο κανονισμός 1/2003 της αναθέτει την εξουσία να επιβάλλει, με απόφαση, χρηματικές ποινές στις επιχειρήσεις και στις ενώσεις επιχειρήσεων οι οποίες έχουν διαπράξει εκ προθέσεως ή εξ αμελείας παράβαση των διατάξεων αυτών.

Εξάλλου, η υποχρέωση αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου κάθε αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία διαπιστώνεται και καταστέλλεται παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης που πηγάζει από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών. Αυτή η αρχή είναι κατοχυρωμένη πλέον στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων της Επιτροπής περί επιβολής κυρώσεων για παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού, που οργανώνεται από τις Συνθήκες και συμπληρώνεται από τον κανονισμό 1/2003, είναι σύμφωνος με την ως άνω αρχή.

Πρώτον, το Γενικό Δικαστήριο είναι ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που ιδρύθηκε, μεταξύ άλλων, για να βελτιώσει τη δικαστική προστασία των πολιτών επί προσφυγών που απαιτούν εμπειριστατωμένη έρευνα πολύπλοκων πραγματικών περιστατικών.

Δεύτερον, στο πλαίσιο των προσφυγών που στηρίζονται στο άρθρο 230 ΕΚ, ο έλεγχος της νομιμότητας αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή διαπιστώνει παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού και επιβάλλει, κατά συνέπεια, πρόστιμο πρέπει να θεωρηθεί ως αποτελεσματικός δικαστικός έλεγχος της επίμαχης πράξεως. Συγκεκριμένα, το Γενικό Δικαστήριο μπορεί, βάσει των λόγων ακυρώσεως που ενδέχεται να προβάλλει το ενδιαφερόμενο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, να εκτιμήσει, νομικά και πραγματικά, το βάσιμο κάθε κατηγορίας την οποία διατυπώνει η Επιτροπή στον τομέα του ανταγωνισμού.

Τρίτον, κατά το άρθρο 31 του κανονισμού 1/2003, ο προβλεπόμενος στο άρθρο 230 ΕΚ έλεγχος νομιμότητας συμπληρώνεται από έλεγχο πλήρους δικαιοδοσίας, ο οποίος παρέχει την εξουσία στον δικαστή, πέραν του ελέγχου της νομιμότητας της κυρώσεως, να υποκαταστήσει με τη δική του εκτίμηση την εκτίμηση της Επιτροπής και, κατά συνέπεια, να άρει, να μειώσει ή να αυξήσει το πρόστιμο ή τη χρηματική ποινή που επιβλήθηκε.

(βλ. σκέψεις 80-86)

3. Η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, κατοχυρωμένη πλέον στο άρθρο 48, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει εφαρμογή επί των διαδικασιών των σχετικών με παραβάσεις των αφορώντων τις επιχειρήσεις κανόνων ανταγωνισμού που μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών.

Από την υποχρέωση που βαρύνει την Επιτροπή, να επικαλείται ακριβή και συγκλίνοντα αποδεικτικά στοιχεία προς εδραίωση της πεποιθήσεώς της περί της υπάρξεως παραβάσεως, καθώς και από το γεγονός ότι τυχόν αμφιβολία του δικαστή της Ένωσης οσάκις καλείται να ελέγξει τις αποφάσεις με τις οποίες η Επιτροπή διαπιστώνει παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ πρέπει να είναι υπέρ της επιχειρήσεως στην οποία απευθύνεται η διαπιστωτική της παραβάσεως απόφαση, προκύπτει ότι η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας δεν αποκλείει τη διαπίστωση της ευθύνης ενός προσώπου που κατηγορείται για συγκεκριμένη παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης κατόπιν διαδικασίας διεξαχθείσας

πλήρως σύμφωνα με τα όσα ορίζουν οι διατάξεις του άρθρου 81 ΕΚ, του κανονισμού 1/2003 καθώς και του κανονισμού 773/2004 της Επιτροπής, σχετικά με τη διεξαγωγή από την Επιτροπή των διαδικασιών δυνάμει των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ και στο πλαίσιο της οποίας τα δικαιώματα άμυνας τηρήθηκαν πλήρως.

Σε κάθε περίπτωση, το δικαίωμα στο τεκμήριο αθωότητας δεν αντιτίθεται, κατ' αρχήν, στην εκτέλεση κυρώσεων ποινικής φύσεως οι οποίες έχουν επιβληθεί από διοικητικό όργανο, πριν οι σχετικές αποφάσεις καταστούν απρόσβλητες μετά το πέρας διαδικασίας προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, εφόσον μια τέτοια εκτέλεση δεν υπερβαίνει τα εύλογα όρια μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των συμφερόντων που διακυβεύονται και εφόσον είναι δυνατή η αποκατάσταση της αρχικής καταστάσεως του καθού οι κυρώσεις σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της προσφυγής του.

(βλ. σκέψεις 97, 100-102, 104)

4. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 116-120, 124)

5. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 144-151)

6. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 206-212, 232, 240)

7. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 213, 215-218, 243)

8. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 213-218, 243)

9. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 266-277)

10. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 280-282)

11. Στο πλαίσιο του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, δεδομένου ότι δύο θυγατρικές κατέχονται αμέσως ή εμμέσως κατά ποσοστό 100 %, ή σχεδόν 100 %, από την ίδια μητρική εταιρία, μπορεί να ληφθεί υπόψη η παράβαση που διαπράχθηκε προηγουμένως από μία εκ των θυγατρικών του ομίλου προκειμένου να θεμελιωθεί επιβαρυντική περίπτωση της υποτροπής έναντι άλλης θυγατρικής του ίδιου ομίλου.

Ωστόσο, η παραβατική συμπεριφορά μιας τέτοιας θυγατρικής, που κατέχεται σε ποσοστό 100 % ή σχεδόν 100 % από τη μητρική εταιρία, μπορεί να καταλογιστεί σ' αυτήν την τελευταία και η Επιτροπή θα είναι σε θέση να θεωρήσει τη μητρική εταιρία ως συνυπεύθυνη για την καταβολή του επιβαλλόμενου στη θυγατρική της προστίμου μόνο αν η μητρική εταιρία δεν ανατρέψει το μαχητό τεκμήριο αποτελεσματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής επί της εμπορικής πολιτικής αυτής της θυγατρικής.

Συνεπώς, στο πλαίσιο διαδικασίας εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ, η Επιτροπή δεν μπορεί να αρκεστεί στη διαπίστωση ότι επιχείρηση μπορούσε να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί άλλης επιχειρήσεως, χωρίς να εξακριβώσει αν όντως έχει ασκηθεί τέτοια επιρροή. Αντιθέτως, εναπόκειται, κατ' αρχήν, στην Επιτροπή να αποδείξει μια τέτοια αποφασιστική επιρροή βάσει ενός συνόλου πραγματικών στοιχείων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, η ενδεχόμενη εξουσία διευθύνσεως μίας των εν λόγω επιχειρήσεων από την άλλη.

Περαιτέρω, για την εφαρμογή και εκτέλεση των αποφάσεων που λαμβάνονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, είναι απαραίτητος ο προσδιορισμός μιας οντότητας διαθέτουσας νομική προσωπικότητα, η οποία θα είναι αποδέκτρια της πράξεως. Επομένως, όταν θεμελιωθεί η ύπαρξη παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού της Ένωσης, πρέπει να προσδιορισθεί το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ήταν υπεύθυνο για την εκμετάλλευση της επιχειρήσεως κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως, ώστε να του καταλογισθεί η αντίστοιχη ευθύνη. Όταν η Επιτροπή εκδίδει απόφαση κατ' εφαρμογήν αυτής της διατάξεως, πρέπει να προσδιορίζει ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα στα οποία καταλογίζονται οι πράξεις της οικείας επιχειρήσεως και επιβάλλονται συναφώς κυρώσεις, τα οποία θα είναι οι αποδέκτες της αποφάσεως.

Συναφώς, το γεγονός και μόνον ότι το εταιρικό κεφάλαιο δύο διαφορετικών εμπορικών εταιριών ανήκει στο ίδιο πρόσωπο ή στην ίδια οικογένεια δεν αρκεί για να αποδειχθεί η ύπαρξη, μεταξύ των δύο αυτών εταιριών, οικονομικής ενότητας έχουσας ως συνέπεια, δυνάμει του δικαίου περί ανταγωνισμού της Ένωσης, οι ενέργειες της μίας να μπορούν να καταλογίζονται στην άλλη και η μία να μπορεί να υποχρεούται να καταβάλει πρόστιμο για λογαριασμό της άλλης.

Συνεπώς, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή μπορεί να θεωρήσει, κατά τη θεμελίωση της επιβαρυντικής περιστάσεως της υποτροπής έναντι μιας θυγατρικής και της μητρικής της εταιρίας, ότι αυτές μπορούν να θεωρούνται υπεύθυνες για μια προηγούμενη παράβαση για την οποία δεν τους επιβλήθηκαν κυρώσεις με απόφαση της Επιτροπής και κατά τη θεμελίωση της οποίας δεν ήταν αποδέκτριες της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, κατά τρόπο ώστε να μην ήταν σε θέση να παρουσιάσουν τα επιχειρήματά τους με σκοπό να αμφισβητήσουν, από τη δική τους πλευρά, την ενδεχόμενη ύπαρξη οικονομικής ενότητας με τη μία ή την άλλη εταιρία αποδέκτρια της προηγούμενης αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 309-314)

12. Δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή δύναται να θεωρεί, στο πλαίσιο αποδείξεως της συνδρομής της επιβαρυντικής περιστάσεως της υποτροπής, ότι πρέπει να καταλογίζεται σε μια επιχείρηση η ευθύνη για προγενέστερη παράβαση, για την οποία δεν της επιβλήθηκαν κυρώσεις από την Επιτροπή και στο πλαίσιο της αποδείξεως της οποίας η εν λόγω επιχείρηση δεν υπήρξε αποδέκτρια ανακοινώσεως αιτιάσεων, οπότε δεν κατέστη δυνατό στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση, κατά τη διαδικασία που οδήγησε στην έκδοση της προγενέστερης αποφάσεως που διαπίστωσε την παράβαση, να προβάλει τα επιχειρήματά της προκειμένου να αμφισβητήσει, στον βαθμό που την αφορά, το γεγονός ότι ενδεχομένως αποτελεί οικονομική μονάδα με άλλες επιχειρήσεις.

Η λύση αυτή δικαιολογείται κατά μείζονα λόγο από το ότι, παρότι η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει όπως ο χρόνος που έχει παρέλθει μεταξύ της υπό κρίση παραβάσεως και μιας προγενέστερης παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού λαμβάνεται υπόψη για την εκτίμηση της τάσεως της επιχειρήσεως να παραβαίνει τους εν λόγω κανόνες, η Επιτροπή δεν μπορεί να δεσμεύεται από ενδεχόμενη προθεσμία παραγραφής προκειμένου να προβεί σε διαπίστωση υποτροπής.

Ομοίως, μολονότι όντως μπορεί ευλόγως να θεωρηθεί ότι μια μητρική εταιρία τελεί πράγματι σε γνώση προγενέστερης αποφάσεως την οποία η Επιτροπή απηύθυνε σε θυγατρική της οποίας η μητρική κατέχει σχεδόν το σύνολο του κεφαλαίου, η γνώση αυτή δεν μπορεί να θεραπεύσει την απουσία διαπιστώσεως, με την προγενέστερη απόφαση, ότι η μητρική και η θυγατρική εταιρία

αποτελούν ενιαία οικονομική μονάδα, προκειμένου να καταλογισθεί στην εν λόγω μητρική εταιρία η ευθύνη για την προγενέστερη παράβαση και να προσαυξηθεί το ποσό των προστίμων που της επιβλήθηκαν λόγω υποτροπής.

(βλ. σκέψεις 318-320, 328)

13. Στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας για υπόθεση αφορώσα το δίκαιο περί ανταγωνισμού της Ένωσης, η διαπίστωση και η εκτίμηση των ειδικών χαρακτηριστικών της υποτροπής εμπίπτουν στην ευχέρεια εκτιμήσεως της Επιτροπής όσον αφορά την επιλογή των στοιχείων που λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό του ποσού του προστίμου, η δε Επιτροπή δεν δεσμεύεται από ενδεχόμενη προθεσμία παραγραφής προκειμένου να προβεί σε μια τέτοια διαπίστωση.

Συναφώς, η υποτροπή συνιστά σημαντικό στοιχείο που η Επιτροπή καλείται να εκτιμήσει, δεδομένου ότι η συνεκτίμησή της αποβλέπει στο να παρακινήσει τις επιχειρήσεις που έχουν εκδηλώσει την τάση να παραβαίνουν τους κανόνες του ανταγωνισμού να μεταβάλουν τη συμπεριφορά τους. Επομένως, η Επιτροπή μπορεί να λαμβάνει υπόψη, σε κάθε περίπτωση, τις ενδείξεις που τείνουν να επιβεβαιώσουν την τάση αυτή, περιλαμβανομένου, για παράδειγμα, του χρονικού διαστήματος που παρήλθε μεταξύ των εν λόγω παραβάσεων.

Η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει να λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος ο οποίος έχει παρέλθει μεταξύ της υπό κρίση παραβάσεως και μιας προγενέστερης παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού, για την εκτίμηση της τάσεως της επιχειρήσεως να παραβαίνει τους εν λόγω κανόνες. Συνεπώς, στο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου των πράξεων της Επιτροπής στον τομέα του δικαίου ανταγωνισμού, ο δικαστής της Ένωσης ενδέχεται να κληθεί να ελέγξει κατά πόσον η Επιτροπή τήρησε την εν λόγω αρχή όταν προσ αύξησε, λόγω υποτροπής, το επιβληθέν πρόστιμο και, ειδικότερα, κατά πόσον η προσ αύξηση αυτή επιβαλλόταν, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του χρόνου που παρήλθε μεταξύ της επίμαχης παραβάσεως και της προγενέστερης παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού.

Υπό το πρίσμα αυτό, η παρέλευση χρονικού διαστήματος δεκατριών ετών και οκτώ μηνών περίπου μεταξύ του χρόνου εκδόσεως της αποφάσεως, με την οποία διαπιστώνεται παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού από όμιλο εταιριών και επιβάλλεται πρόστιμο στις εταιρίες του ομίλου αυτού, και του χρόνου ενάρξεως της παραβάσεως, την οποία διέπραξαν οι εταιρίες του ίδιου ομίλου και για την οποία επιβλήθηκαν κυρώσεις στο πλαίσιο νέας διαδικασίας, δεν εμποδίζει την Επιτροπή να διαπιστώσει, χωρίς η διαπίστωση αυτή να συνεπάγεται παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, ότι η αποτελούμενη από τις αποδέκτριες της αποφάσεως της επιχείρηση είχε τάση να παραβαίνει τους κανόνες του ανταγωνισμού, δεδομένου ότι πρόκειται για τον ίδιο πόλο δραστηριοτήτων με εκείνον με τον οποίο σχετίζονται οι θυγατρικές του ομίλου αποδέκτριες της αποφάσεως της Επιτροπής και, επιπλέον, ότι η σύμπραξη στην οποία αναφέρεται η προγενέστερη απόφαση είχε χαρακτηριστικά παραπλήσια αυτής για την οποία επιβλήθηκαν κυρώσεις με τη νέα απόφαση.

(βλ. σκέψεις 326-328, 330, 332-334, 485)

14. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 353, 354, 357, 358, 390)

15. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 368-372)

16. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 378, 380, 381)

17. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 385-387)

18. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 402-410)

19. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 415-417, 420, 421, 424)

20. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 449-454)

21. Σε περίπτωση παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού και επιβολής προστίμου, στην οποία η προσ αύξηση κατά 60 % του βασικού ποσού του προστίμου λόγω υποτροπής ήταν δικαιολογημένη βάσει δύο προγενέστερων αποφάσεων της Επιτροπής περί διαπιστώσεως παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, ενώ μόνον μία από τις αποφάσεις αυτές μπορούσε να γίνει δεκτή προκειμένου να θεμελιωθεί η υποτροπή και ενώ, περαιτέρω, η απόφαση αυτή ήταν η περισσότερο χρονικά απομακρυσμένη από την έναρξη της παραβάσεως στην οποία αναφέρεται η απόφαση περί διαπιστώσεως υποτροπής, η επανάληψη της παραβατικής συμπεριφοράς των οικείων επιχειρήσεων παρουσιάζει μικρότερη σοβαρότητα από αυτήν που έγινε αρχικώς δεκτή. Επομένως, είναι δικαιολογημένη η μείωση κατά το ήμισυ του ποσοστού της προσ αυξήσεως αυτής.

(βλ. σκέψεις 461, 485, 486)

22. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 491, 492)

23. Η εκ μέρους δικαιοδοτικού οργάνου της Ένωσης παράβαση της υποχρεώσεώς του, η οποία απορρέει από το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να εκδικάζει τις υποθέσεις που άγονται ενώπιόν του εντός ευλόγου προθεσμίας πρέπει να έχει ως συνέπεια την παροχή δυνατότητας ασκήσεως αγωγής αποζημιώσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, δεδομένου ότι τέτοια αγωγή αποτελεί αποτελεσματικό και γενικής εφαρμογής μέσο επανορθώσεως το οποίο παρέχει τη δυνατότητα να προβληθεί η παράβαση αυτή και να συναχθούν οι εντεύθεν συνέπειες.

Προσφυγή με την οποία επιδιώκεται αποκλειστικά η ακύρωση αποφάσεως της Επιτροπής σε υπόθεση αφορώσα το δίκαιο ανταγωνισμού της Ένωσης ή, επικουρικώς, η μείωση του ποσού του προστίμου, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να εξομοιωθεί με αγωγή αποζημιώσεως και δεν αποτελεί, συνεπώς, κατάλληλο πλαίσιο προκειμένου να συναχθούν συνέπειες ενδεχόμενης παραβάσεως εκ μέρους δικαιοδοτικού οργάνου της Ένωσης της υποχρεώσεώς του να αποφανθεί εντός ευλόγου προθεσμίας.

(βλ. σκέψεις 495, 496)

24. Βάσει του άρθρου 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο. Η εγγύηση αυτή, που συγκαταλέγεται στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, κατοχυρώνεται επίσης στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

Η υποχρέωση περί αμεροληψίας έχει δύο πτυχές. Πρώτον, το επιληφθέν δικαστήριο οφείλει να είναι υποκειμενικά αμερόληπτο, δηλαδή τα μέλη του δεν πρέπει να εκδηλώνουν μεροληψία ή προσωπικές προκαταλήψεις, της προσωπικής αμεροληψίας τεκμαιρομένης μέχρις αποδείξεως του αντιθέτου. Δεύτερον, το εν λόγω δικαστήριο πρέπει να είναι αντικειμενικά αμερόληπτο, δηλαδή να παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης σχετικής αμφιβολίας.

Σε περίπτωση στην οποία, προβάλλοντας αιτίαση αντλούμενη από την υπερβολική διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας στην υπόθεση, ο προσφεύγων καλεί το αρμόδιο για την εκδίκαση της υποθέσεως αυτής τμήμα του Γενικού Δικαστηρίου να εκτιμήσει αν αυτό το ίδιο διέπραξε δικονομική πλημμέλεια λόγω αδικαιολόγητης καθυστέρησης κατά την εκδίκαση αυτής, ο σχηματισμός αυτός δεν μπορεί, σε κάθε περίπτωση, να παράσχει στον προσφεύγοντα επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης σχετικής αμφιβολίας ως προς το ότι θα εξέταζε αμερόληπτα την αιτίαση που αντλείται από την υπερβολική διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας.

(βλ. σκέψεις 497-500)